

Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties

> Retouradres Postbus 20011 2500 EA Den Haag

De voorzitter van de Tweede Kamer der Staten-Generaal
Postbus 20018
2500 EA Den Haag

Schedeldoekshaven 200
2511 EZ Den Haag
Postbus 20011
2500 EA Den Haag
www.rijksoverheid.nl

Kenmerk
2012/52828

Datum 28 augustus 2012
Nieuw model stembiljet

Bijlagen
2

Inleiding

Met deze brief informeer ik uw Kamer over het onderzoek naar een nieuw ontwerp van het stembiljet en naar de mogelijkheden om zo'n stembiljet elektronisch te kunnen tellen.

Doel van het onderzoek

Bij de start van het onderzoek is omschreven wat met een nieuw ontwerp van het stembiljet wordt beoogd, te weten:

- kiezers die blind of slechtziend zijn zouden zelfstandig in het stemlokaal met het stembiljet moeten kunnen stemmen;
- kiezers die laaggeletterd en/of de Nederlandse taal niet machtig zijn zouden in het stemlokaal met het stembiljet zelfstandig moeten kunnen stemmen;
- het stembiljet moet langs elektronische weg naar de kiezers kunnen worden gezonden die vanuit het buitenland stemmen;
- het stembiljet zou zonder en met elektronische hulpmiddelen makkelijker en daardoor minder foutgevoelig moeten kunnen worden geteld.

Stand van zaken

Inmiddels zijn er ontwerpen voor de mogelijke nieuwe stembiljetten gemaakt. Bij deze brief treft u per ontwerp een voorbeeld aan, alsmede een uitleg daarbij.

Bijgevoegd is ook de uitkomst van een inventarisatie die in opdracht van het ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties is gehouden naar de verschillende soorten stembiljetten die in andere landen worden gebruikt.

Zoals u zult opmerken zien de ontwerpen voor een nieuw stembiljet er heel anders uit dan het huidige stembiljet. Dat is een logisch gevolg van de hiervoor genoemde doelen die met het nieuwe stembiljet beoogd worden.

Met de drie ontwerpen van de stembiljetten zijn inmiddels ook een aantal testen gehouden, te weten:

- **Stemtesten**

Een aantal (meer dan 1.400) proefpersonen heeft deelgenomen aan een test waarbij een stem werd uitgebracht met elk van de drie ontwerpen. In deze test is nagegaan hoe lang het stemmen met de nieuwe ontwerpen duurt, hoe vaak de proefpersoon zich onbewust heeft vergist bij het invullen van het stembiljet en hoe vaak de proefpersoon met de nieuwe ontwerpen een ongeldige stem uitbrengt. Om referentiegegevens te krijgen hebben de proefpersonen ook een stem uitgebracht met het huidige stembiljet.

Met enkele tientallen proefpersonen die blind of slechtziend zijn, zijn stemtesten gehouden om na te gaan of het mogelijk is om met behulp van een mal zelfstandig een stem uit te brengen met de nieuwe ontwerpen. Ook bij deze testen is nagegaan hoe lang het stemmen met de nieuwe ontwerpen duurt, hoe vaak de proefpersoon zich onbewust heeft vergist bij het invullen van het stembiljet en hoe vaak de proefpersoon met de nieuwe ontwerpen een ongeldige stem uitbrengt. Tenslotte is een kleinschalige test gehouden met personen die laaggeletterd zijn of die de Nederlandse taal niet goed beheersen.

- **Teltesten**

Met de drie ontwerpen hebben teltesten plaatsgevonden. Daarbij is zowel handmatig als elektronisch geteld. Het elektronisch tellen heeft plaatsgevonden met gebruikmaking van scantechnologie, zijnde Optical Mark Reader (OMR) technologie. Bij het scannen met OMR-techniek wordt op vooraf gedefinieerde posities de afwezigheid of aanwezigheid van merktekens gedetecteerd. OMR wordt al heel lang in de praktijk toegepast. Met name in het onderwijs waar de beantwoording van meerkeuzevragen vaak wordt getoetst door OMR-scanners.

Voorlopige uitkomst testen

Met de nieuwe ontwerpen van de stembiljetten lijkt, op basis van het aantal proefpersonen, gemiddeld minder dan 0,5% ongeldig te worden gestemd. Tussen de drie ontwerpen zijn er wel verschillen, maar het aantal teststemmen is te gering om te kunnen spreken van statistisch significante verschillen. Hetzelfde geldt voor de vergelijking met het aantal ongeldige stemmen (0,26%) met de huidige stembiljetten.

De kleinschalige kwalitatieve testen die tot nu toe zijn gehouden met blinden, slechtzienden en laaggeletterden lijken erop te wijzen dat deze kiezers met de nieuwe concepten in staat zijn zelfstandig te stemmen als zij gebruik maken van een hulpmiddel (een mal). Dergelijke hulpmiddelen worden ook in andere landen, zoals bijvoorbeeld Duitsland, gebruikt.

Uitgaande van ca 750 stembiljetten duurt het tellen met de gebruikte scantechniek gemiddeld 25 minuten minder dan het handmatig tellen van de 3 afzonderlijke ontwerpen. Het elektronisch tellen lijkt nauwkeurig te zijn. De nieuwe concepten van de stembiljetten zijn, vanwege het formaat, handmatig makkelijker te tellen dan de huidige stembiljetten. Het handmatig tellen van ca 750 van de nieuwe concepten van de stembiljetten duurt gemiddeld meer dan 1 uur minder dan het tellen van de huidige stembiljetten.

Hoe verder

Ik vind de uitkomsten van de tot nu toe uitgevoerde testen positief. Daarom wil ik met de drie ontwerpen van de stembiljetten én met de technologie om elektronisch te tellen dit jaar verdere testen uitvoeren. Ik wil uitdrukkelijk erop wijzen dat het verdergaan met de testen niet betekent dat er al een besluit zou zijn genomen dat een nieuw model stembiljet ook daadwerkelijk ingevoerd zal gaan worden. Een besluit daarover kan naar mijn mening pas plaatsvinden als in voldoende mate is getest en er daardoor voldoende basis is om de consequenties van een eventuele invoering bij verkiezingen te kunnen overzien. Als dat moment bereikt is zullen ook de Kiesraad en de gemeenten geconsulteerd worden, zodat zij daaromtrent kunnen adviseren.

- **Stemtesten**

De aanstaande verkiezing van de leden van de Tweede Kamer van 12 september a.s. biedt een mogelijkheid om verdere testen uit te voeren. De bedoeling is om op enkele locaties kiezers, nadat zij gestemd hebben, te vragen aan de test deel te nemen. Deze stemtesten zijn bedoeld om de uitkomsten van de testen, die eerder dit voorjaar zijn gehouden met proefpersonen, te valideren. Mogelijk worden de stemtesten ook nog gehouden bij de herindelingsverkiezingen die later dit jaar plaatsvinden.

Na de verkiezing van de leden van de Tweede Kamer is een test voorzien met kiezers die vanuit het buitenland stemmen. Deze test is bedoeld om antwoord te krijgen op de vraag of de door de kiezer gemaakte print van het stembiljet door een briefstembureau eenduidig kan worden geteld. Verder dient de test natuurlijk om vast te stellen of de kiezer kan omgaan met een ander stembiljet.

In het najaar zijn ook verdere testen voorzien met personen die blind, slechtziend en/of laaggeletterd zijn.

- Teltesten

De komende maanden zullen uitgebreidere technische testen moeten gaan plaatsvinden met de scantechnologie om elektronisch te tellen. Dit met het doel te kunnen komen tot de benodigde set specificaties om, als daartoe besloten wordt, over te kunnen gaan tot de verwerving van deze technologie.

- Wetgeving om een ander stembiljet bij verkiezingen te kunnen gebruiken en om elektronisch te kunnen tellen

Parallel aan de verdere testen die zijn voorzien bereid ik een wetsvoorstel voor om het mogelijk te maken bij verkiezingen in een aantal gemeenten te kunnen experimenteren met de nieuwe stembiljetten en het elektronisch tellen. Mijn streven daarbij is om uiterlijk bij de eerstkomende reguliere verkiezingen de eerste experimenten te kunnen houden.

De minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties,

Mevrouw mr. drs. J.W.E. Spies